

Prebujeni beli zmaji

Letošnjo zimsko sezono so opozorili nase številni snežni plazovi

in Miha Pavšek

Med turnimi smučarji že dolgo ni bilo toliko veselja kot to pomlad. Še več, smučanje se marsikje nadaljuje tudi v začetku poletja. Nekatera osojna in z velikim zaledjem obilno »hranjena« snežišča bodo vztrajala vse do konca poletja ali celo še dlje. Razlog več za nadaljevanje turno-smučarskega živžava na priljubljenih smučarskih terenih, po drugi strani pa tudi za skrb tistih, ki na kakršen koli način skrbijo za varnost v gorah. Kdor se bo to poletje odpravljal prek strmih snežišč ter plazovine brez tovrstnih izkušenj, poleg tega pa tudi brez ustrezne opreme – in takih se vsako leto najde kar nekaj – bo v nahrbtniku poleg vsega drugega nosil tudi svojo glavo. Skratka, tudi te dni nikar v visokogorje brez cepina in njegove spremljevalke – čelade! Za vse to pa je »kriva« letošnja zima, ki je po številnih zelenih predhodnicah, ki smo jim bili priča zadnjih petnajst let, spet pokazala zobe.

Na to kažejo uradni in drugi meteorološki podatki, ki jih uporabljamo za predstavitev vremenskih značilnosti »najtemnejšega« letnega časa. V gorah lahko k zimi poleg novembra pri-

štejemo vsaj še marec in pogosto tudi april, ko tam po večini sneži. V meteorološki statistiki Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje je zapisano, da je gorsko vreme v zadnjem lanskem mesecu poleg občutno prehladnega vremena (to je bil tretji najhladnejši december na Kredarici po letu 1955) zaznamovalo še pogosto in obilno sneženje, ki se je začelo že konec novembra 2005. Že takrat so ponekod zabeležili rekordno novembrsko višino snežne odeje (Ljubljana: 37 cm, Rateče-Planica: 110 cm, Slovenj Gradec: 48 cm, Vogel: 152 cm). Januarja se je prehladno vreme v gorah nadaljevalo, padavin pa je bilo nekoliko manj od dolgoletnega povprečja. Toplotno »podhranjen« je bil tudi zadnji meteorološki zimski mesec, vendar v mejah običajne spremenljivosti. Tudi prvi dve dekadi marca sta bili občutno prehladni in »namočeni«, natančneje zasneženi in ponekod, na primer na Voglu, je bilo snega celo preveč. Tudi aprila je zima še opletala z repom, v začetku meseca je snežilo tudi po nižinah. Zadnji dan aprila so na Kredarici izmerili največjo višino snežne odeje v tej

Plaz pod Rombonom

Tesne, Bavšica

V Koncu nad Kamniško Bistrico

zimski sezoni (480 centimetrov), skoraj meter nad povprečno največjo vsakoletno višino snežne odeje. Na Notranjskem smo imeli močnejšo ohladitev s sneženjem celo konec maja.

Vrnimo se k sušcu; letošnji bi si bolj zaslužil ime mokrec, saj je bila povprečna mesečna količina padavin v gorskem svetu severozahodne Slovenije in v Kamniško-Savinjskih Alpah presežena za več kot 150 %. Ker je bila snežna odeja že od prej debela, so se med obilnimi padavinami v prvi dekadi marca in po njih (preglednica) sprožili številni snežni plazovi. Nekateri med njimi so se zelo približali svojim dotlej največjim znanim obsegom, drugi so skrenili z ustaljenih poti ali pa so se sprožili prvič. Poleg tega je krajša odjuga poskrbela tudi za to, da je bila že tako težka snežna odeja še težja. Pod težo snega se je sesedel marsikateri del ostrejša, slabo vzdrževan senik, staja ali kako drugo gospodarsko poslopje. Snežni plazovi so povzročili škodo na raznovrstnih prometnicah in daljnovodih, daleč največjo pa v gozdovih. Žal sta v lavinskih nesrečah pod Viševnikom v začetku marca in pod Storžičem ob koncu prvomajskih praznikov preminila dva gornika, številni primeri pa so se z nekaj sreče, redkeje tudi znanja in pameti, iztekli brez hujših posledic. Da ni bilo še več lavinskih žrtev, gre pripisati temu, da je bilo v najbolj kritičnih dneh vreme za obisk gora slabo. V obeh tragičnih primerih se je potrdilo staro pravilo, da je treba nekaj dni po obilnem sneženju pustiti gore in z njimi novi sneg, da »opravijo« svoje. Pozimi

Lovska opazovalnica je »preživila«

in zgodaj spomladi moramo počakati najmanj nekaj dni (ali vsaj do prve odjuge), pozneje pa sta dovolj že dan ali dva. Takrat je pač treba preusmeriti gorniško energijo v doline, pa naj bodo vršaci še tako vabljivi. Letos je sneg tudi marsikje po dolinah ležal več kot 100 dni. Za ilustracijo: v Ljubljani so s 105 dnevi trajanja snežne odeje izmerili tretjo največjo vrednost po letu 1951, odkar je ta podatek na voljo.

Višina snežne odeje (cm) na izbranih opazovalnih postajah v začetku marca 2006 (vir: ARSO, Urad za meteorologijo).

Skupna višina snežne odeje	3. 3. (cm)	6. 3. (cm)
Kredarica (2514 m)	285	400
Vogel (1535 m)	260	350
Krvavec (1740 m)	188	248
Predel (1156 m)	140	195
Vernerica/Uršlja gora (1105 m)	86	148
Vojsko (1070 m)	85	100
Rateče-Planica (864 m)	60	96

Regionalni pregled marčnih snežnih plazov izjemnih razsežnosti

Logarsko dolino je doseglo več plazov izpod Planjave, Brane in Mrzle gore. Strugo pod slapom Rinka je prekrila približno 15 metrov debela plazovina in uničila brv. V začetku junija so marljivi člani PD Celje-Matica nekoliko nižje postavili novo. Domačini ne pomnijo, kdaj je

Plaz pod Kokrskim sedlom

bila narava nazadnje tako radodarna s snegom. Na Okrešlju je podrla zgradbo čistilne naprave, kot v večini primerov pa so »odnesli najkrajšo« gozdovi. Nekaj plazov je bilo talnih; del plazovine je bil umazan, ker so bile v njem številne primesi.

Nič bolje ni bilo na sosednji, kamniški strani. Na širšem območju Kamniškega sedla so se vzdolž letne poti sprožili številni plazovi in na debelo zasuli položnejši svet Pastircev. Več plazov je prišlo tudi iz Bosove grape; plazovina se je zaustavila v hudourniški grapi tik nad Klinom. Manjkali niso niti Lazarjev in Kaptanski (oba sta prišla v strugo Sedelščka) ter Bobnarjev plaz. Zadnji se je zaril globoko v gozd in se ustavil nedaleč od Lepega kamna. V Repov kot so pridrveli plazovi s Planjavijskih zelenic in izpod Zeleniških špic. Pri teh in nekaterih drugih je bilo moč na bližnjem drevju opaziti sledove udarnega vala, značilnega spremljevalca pršnih plazov, ki so znani po tem, da so po razsežnostih med največjimi.

Morda so bili najzanimivejši, predvsem zaradi dostopnosti, ostanki plazov v Koncu. Že pred spodnjo postajo tovarne žičnice na Kokrsko

sedlo nas je zaustavila plazovina Čmaževskega plazov. V zatrepu je bil opazen več kot 20-metrski nanos plazov v izteku Kotliškega grabna (združeni so bili s plazovi z območja Žmavčarjev). Nič manj ni po debelini in obsegu zaostajala plazovina izpod Kogla in Gamsovega skreta, ki je začuda prizanesla lovski opazovalnici pod Malim grebenom. Jeziki vseh teh plazov so se v dnu doline združili. Plazove je bilo moč videti tudi v obeh Hudih grabnih in sosednjih grapah, večje pa na območju Kokrske doline. Del plazov iz Mihove grape je prečesal zgornji del gozda in pristal v Kokrski grapi. Del ga je nekaj nižje preskočil v levo grapo in »pobril« gozd. Eden izmed krakov tega plazov je »okamnel« le nekaj deset metrov nad spodnjo postajo žičnice. Tudi Kurja dolina po razsežnosti plazov ni zaostajala: prišli so iz večine grap, med drugim tudi z Udiranja in Jermencev. Takih plazov oziroma posledic snežne zime ni bilo vse od zime 1950/51, ko jih je dokumentiral Pavel Kunaver (PV, št. 2/1952); to nam omogoča, da jih primerjamo z letošnjimi.

Na območju Dleskovške planote so opazili tudi večje plazove z Dleskovca (tik nad planino Ravne) in bližnjega Lastovca. Tudi tam bodo imeli največ dela gozdarji. Prav v dno doline so prihrumeli tudi nekateri plazovi v Ravenski Kočni. Spodnja postaja tovarne žičnice na Ledine jo je odnesla le za las (naslednji plazovi bodo imeli prosto pot!), saj so se podrte bukve nanjo le naslonile. Sila plazov je vrgla nosilno jeklenico za drevesa. Plazovi na bližnjih meliških (Na prodih) so prišli precej nižje kot po navadi. Po navedbah jezerskih lovcev je bilo spomladi v plazovini veliko poginulih gamsov.

Nič manj siloviti niso bili v začetku marca plazovi v Karavankah, natančneje, na njihovih južnih pobočjih. Nekateri med njimi, na primer Zatreški plaz s Stola in plaz s Srednjega vrha na Begunjščici v Drago (dolga več kot kilometer, njegovo čelo je seglo do nadmorske višine približno 800 metrov) so prav tako dosegli doslej največje znane razsežnosti ali pa se jim približali. Povzročili so predvsem škodo v gozdovih ter razrili nekaj vlak in gozdnih cest. Cesto od Drage proti Poljski planini so »prebili« (na dveh mestih) šele v drugi polovici maja. Zaradi ogolele podlage bo imela tam v primeru obilnih padavin v prihodnje večjo erozijsko moč tudi voda.

Posebno poglavje so plazovi na območju Julijskih Alp; tam so najpogostejši, a po navadi še zdaleč ne tako obsežni kot letošnji. Po mnogih letih je bil izjemen plaz izpod Vratc nad Erjavčevo kočjo, ki je v celoti zasul parkirišče, del plazovine pa se je povzpel še nekaj metrov navkreber proti kočji. Tudi na vršiški cesti, med prelazom in Šupco na trentarski strani, sta bila dva večja plazova, drugi tik ob spodnjem vhodu v stari predor. S seboj sta odnesla veliko drevja in se ustavila šele daleč pod cesto.

Zaradi nekajdnevne zapore regionalne ceste čez Predel je bil najodmevnejši mangartski plaz (V mlinču), saj je šel čez obe cesti – mangartsko in predelsko – ter se ustavil šele v tesneh Mangartskega potoka oziroma na sotočju s Predelico. Plazovi so bili tudi v zgornjem delu Loške Koritnice; eden izmed njih je dosegel cesto. Z Rombona, natančneje, po žlebovih in grapah izpod Roba in Velike Kanje, je šlo več plazov, ki so več kot 10 visoko in več kot 100 metrov na široko zasuli reko Koritnico med Pustino in Klužami. V Možnici so se sprožili večji plazovi iz ostenij Rombona (Konj) in Jerebice v okolici počitniškega doma. Večji plaz je prihrumel po Votlem plazu, drugi po žlebu pod naravnim mostom in tretji po žlebu pri Votli skali. Pod težo snežne odeje se je vdala streha ene izmed tamkajšnjih počitniških hišic.

Plazovito je bilo tudi v Bavšici, in to na obeh straneh doline; večjo škodo so naredili plazovi na gozdnatih severnih pobočjih grebena Svinjak–Bavški Grintavec. Več jih je prišlo po

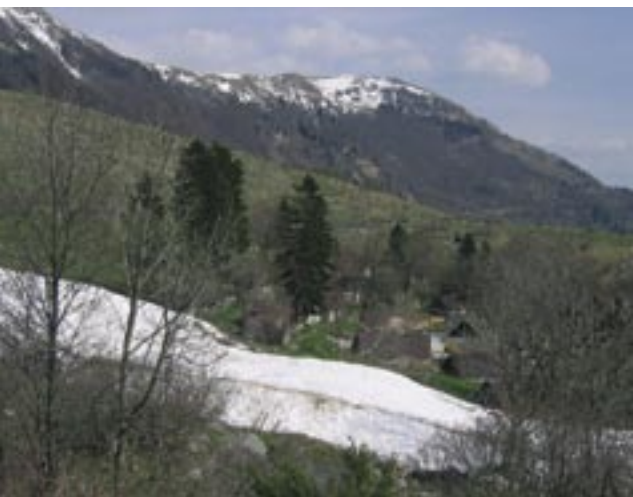
Mirniku (plazovina je segala do hudourniškega nasipa nasproti planinskega učnega središča MK PZS), prav tako po vseh grapah med Glavo nad Bavšico in planino Bukovec. Planinska pot skozi Tesne bo zaradi obilice lesnih in kamninskih ostankov plazov še nekaj časa težko prehodna. Domačini ne pomnijo tako velikega obsega plazov vse od leta 1982.

Večji plaz iz Komarja je prišel tudi v zatrep Zadnjice. Polomil je veliko drevja in v celoti zasul planinsko pot na Luknjo oziroma Dolič. Plaz za plazom se je vrstil tudi v spodnjem delu Zadnjiškega dola, kjer prav tako ni bilo videti planinske poti. Veliko plazov je bilo na območju Skutnika v Kaninskem pogorju. Večji, iznad planine Globoka, je zdrsnil v strugo Globoškega potoka in pri tem podrl več sto kubičnih metrov drevja.

Zanimivo je, da ni nobeden izmed že znanih »veleplazov« na območju Lepene in Soče dosegel ceste Bovec–Trenta. Pač pa je plaz s Plaskega Kuka (Pod rušo) nekoliko pred mostom čez korita Suhega potoka večkrat zasul krajevno cesto Soča–Vas Na Skali. Tudi v sosednji dolini Lepene je nekaj plazov doseglo rob travnikov na dnu.

Planina Kuhinja na južnem pobočju Krna nad istoimensko vasjo, predvsem njeni najzahtodnejši stanovi, se je le z veliko sreče izognila najhujšemu. Tudi lokacija nove sirarne, ki jo prav zdaj dograjujejo, z vidika letošnjih plazov ni povsem varna. Nasprotno pa je z bližnjim planinskim zavetiščem. Tokrat smo imeli

Plaz s pobočja Krna je segel prav do planine Kuhinja

Ostanki plazu pod Erjavčevo kočjo

Plaz v Repovem kotu

 Vladimir Habjan

opravka s tekočimi plazovi mokrega snega, le manjši del jih je bil mešanih zaradi suhega (pršnega) snega više zgoraj. Vprašanje je, ali bi bila planina varna tudi, če bi prevladovali pršni plazovi suhega snega od območja proženja do čela.

Tudi na širšem območju Bohinja je bilo nekaj nadpovprečno velikih plazov. Zanimiv je bil plaz na zahodnem pobočju Lisca, ki je šel mimo stanov na planini Osredki. Utrl si je pot skozi gozd in prečkal gozdno cesto ter se ustavil pod njo na nadmorski višini približno 1100 metrov. Večji plazovi so se sprožili tudi v dolu, ki vodi s planine Suha na sedlo Čez Suho. Eden izmed njih se je ustavil prav blizu stanu jugovzhodno nad planino. Plaz izjemnih razsežnosti je prišel tudi s pobočij Vrha Planje, zahodno od prevala Globoko. Pridrvel je prek planine Kal in se ustavil šele v zgornjem delu Žagarjevega grabna. Plazovi so bili krivi tudi za stalno zaporo istoimenske smučarske proge na Voglu, saj so prinesli s seboj velikanske količine primesi.

Posebno poglavje pa je bila minula rekordno snežna zima na Snežniku. Tudi tam so se prožili nenavadno veliki snežni plazovi, ki si vsekakor zaslužijo omembo.

Plazovi so bili še marsikje drugod, tu smo nanizali le tiste, o katerih imamo različne navedbe in vire, zato so vsa dopolnila in pripombe še kako dobrodošli. Večino letošnjih snežnih plazov si lahko podrobneje ogledamo tudi na spletni strani Gore ... ljudje (http://www.gore-ljudje.net/objave_view.php?pid=6272). Minula zima vsekakor zahteva celovitejši opis razsežnosti, vzrokov in posledic snežnih plazov tudi zaradi prihodnjih podobnih lavinskih dogodkov in ne nazadnje premišljenega prostorskega načrtovanja. Ker so zdaj grape in plaznice očiščene drevja, ki je tam raslo več desetletij, je v prihodnje pričakovati še več takih plazov, tudi ob manjših količinah snega. Prava škoda pa se je pokazala šele, ko je plazovina počasi skopnela, čeprav bo marsikje dočakala sneg prihodnje zime. Zima 2005/2006 je pokazala, da tudi na sončni strani Alp potrebujemo resno in dobro organizirano lavinsko službo. Letošnja poročila in opozorila so bila vse prevečkrat pomanjkljiva in podcenjena; to je posledica odnosa pristojnih do te problematike. Pri snežnih plazovih je najpomembnejša preventiva in upati je, da se bodo odgovorni končno predramili in prižgali zeleno luč za ustanovitev službe, ki ima v večini sosednjih držav že večdesetletno tradicijo.